

Tymczak, Dorota

Wczesnomezolityczne stanowisko kultury komornickiej w Wólce Wytyckiej, woj. chełmskie

---

Archeologia Polski Środkowowschodniej 3, 9-11

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BADANIA TERENOWE W 1997 ROKU

DOROTA TYMCZAK

WCZESNOMEZOLITYCZNE STANOWISKO KULTURY KOMORNICKIEJ W WÓLCIE WYTYCKIEJ, WOJ. CHEŁMSKIE

Stanowisko nr 50 w Wólce Wytyckiej, gm. Urszulin zostało odkryte jesienią 1996 r., podczas prac ziemnych związanych z podniesieniem i uszczelnieniem wału wokół Jeziora Wytyckiego. Nadzór archeologiczny ujawnił występowanie w profilach wybierzyisk plam interpretowanych jako domniemane obiekty oraz występowanie materiału krzemienego. Wstępnie materiał ten sklasyfikowano jako schyłkowo-paleolityczny oraz mezolityczny (T. Mazurek, W. Mazurek 1997a; 1997b).

W lipcu 1997 r. na stanowisku podjęto badania mające na celu rozpoznanie stratygrafii zalegania zabytków. Stanowisko położone jest na niewielkim piaszczystym wyniesieniu od NW strony Jeziora Wytyckiego, oddzielonego obecnie sztucznie usypanym wałem. Wykop zlokalizowano przy południowej części profilu zachodniego wybierzyska, w miejscu zaobserwowanych wcześniej zaciemnień. Przebadano 30 m² powierzchni. Materiał zalegał w rozproszeniu w warstwie humusowej i iluwalnej, sięgając do 80 cm od powierzchni. Zaobserwowano 5 słabo czytelnych jam o nieokreślonej funkcji, w rzucie poziomym kolistych bądź owalnych, w przekrojach nieckowatych. W ich obrębie nie odnotowano żadnych stałych konstrukcji ani palenisk oraz koncentracji materiału zabytkowego.

W wyniku eksploracji i penetracji powierzchniowej najbliższych okolic oraz profilu wybierzyska pozyskano 1113 zabytków w tym: 1071 krzemienych, 35 drobnych fragmentów ceramiki, 6 okruchów bardzo drobnych przepalonych nieokreślonych gatunkowo kości, 1 okruczek kamienia. Wśród materiału krzemienego wyróżniono: 63 bardzo drobne surowiaki i okruchy, 87 rdzeni, 5 łuszczni, 20 form technicznych, 178 wiórów, 631 odłupków, 76 narzędzi i 11 odpadków z ich produkcji.

Wśród rdzeni dominują formy małe, krępe amorficzne wiórowo-odłupkowe jednopiętowe, oraz okazy o zmienionej orientacji, w różnym stopniu eksploatacji (ryc. 1: 1-3). Duży procent to rdzenie o pięcie usytuowanej pod kątem ostrym bez przygotowania wstępnego. Potwierdza to niewielka ilość zatępców (13 egz.). Część rdzeni nosi ślady napraw, co poświadczają znalezione formy odnawiaka, wierzchników (3) i dwupiętników (3). Wśród półsurowca odłupkowego dominują

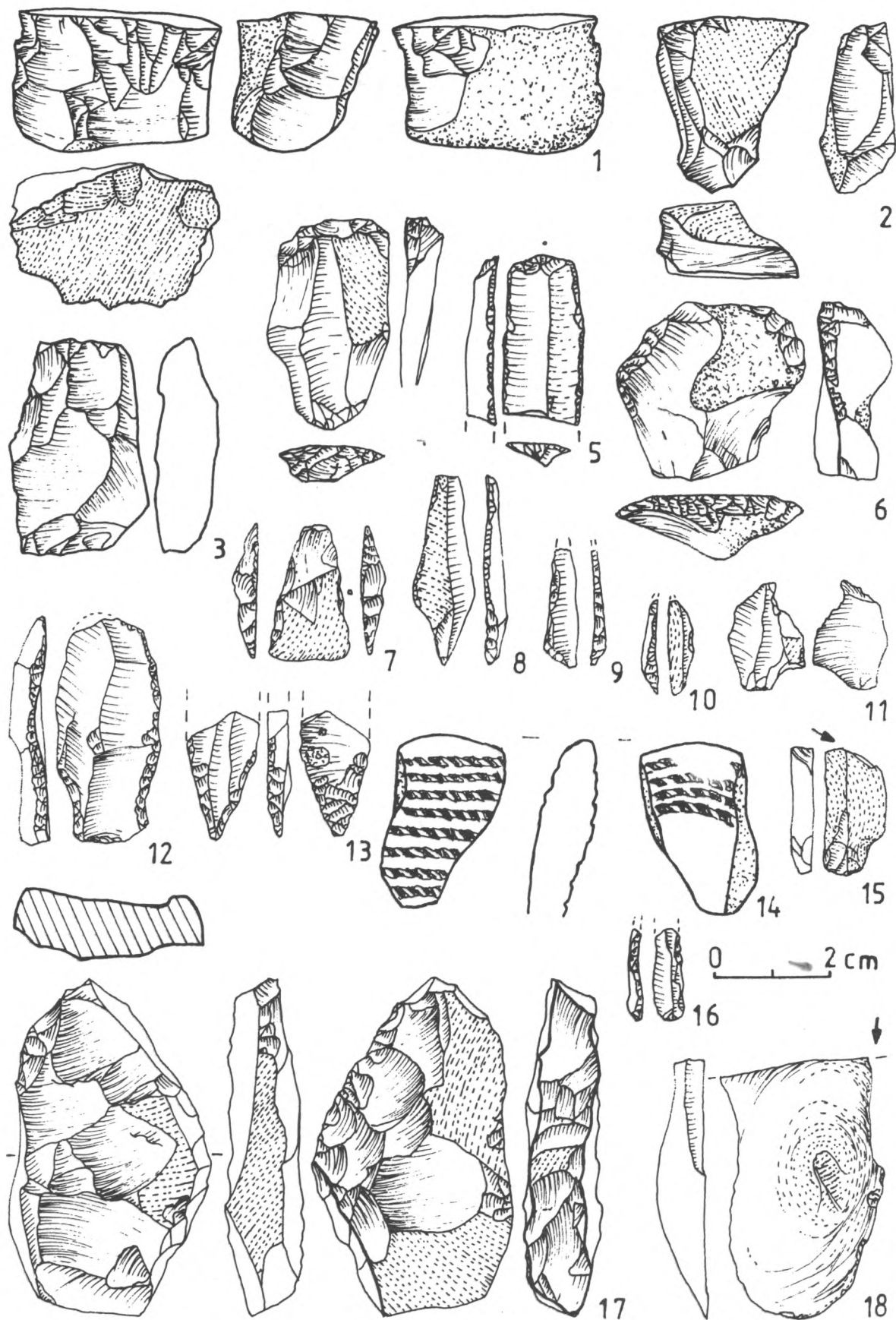
okazy drobne. Wióry to głównie formy małe, niezbyt regularne. Wśród narzędzi wyróżniono: drapacze (15), skrobacze (15), rylce (9), wiertniki (2), przekłuwacz (1), liściaki (3), odłupki i wióry retuszowane (19) oraz zbrojniki (10). Grupę tą uzupełniają odpadki z ich produkcji: rylczaki (8) i rylcowce (3).

Drapacze to narzędzia wykonane z regularnych średnioszerokich, smukłych i krępych wiórów, o drapiskach lekko zaokrąglonych niezbyt wysokich oraz krótkie i krępe wykonane z odłupków, o drapiskach asymetrycznych półstromych lub wysokich (ryc. 1: 5, 6). W grupie tych ostatnich wystąpił charakterystyczny drapacz-skośnik (ryc. 1: 4). Skrobacze to formy głównie jedno- oraz dwuboczne, poprzeczne, owalne i inne, wykonane z odłupków. Wśród rylców wystąpiły okazy klinowe i węglowe oraz pojedynczy jedynie (ryc. 1: 15) i łamaniec (ryc. 1: 18). Są to formy krępe wykonane z nieregularnych w większości masywnych odłupków. Wśród omawianego inwentarza wydzielono 3 różne liściaki: dwukątowy mazowszański (ryc. 1: 13), nietypowy trzpieniowaty o zwrotnym retuszu nasady oraz mały okaz nawiązujący do typu Lyngby (ryc. 1: 12). Wiertniki (w tym 1 zdwojony) i przekłuwacz, to formy wykonane z regularnych wiórów. W grupie zbrojników wyróżniono: trzy tylczaki proste (ryc. 1: 16), smukły półksiężyc (ryc. 1: 10), dwa półtylczaki, dwa trójkąty nierównoboczne rozwartokątne (ryc. 1: 8, 9), dwa trapezy, w tym typu Luta (ryc. 1: 7).

Dominuje surowiec miejscowy kredowy, śladowo wystąpił krzemień świeciechowski i czekoladowy.

Wśród nielicznej i słabo zachowanej ceramiki wyróżniono 2 fragmenty charakterystyczne: wylew zdobiony z obu stron odciskiem sznura (ryc. 1: 14) oraz drugi, o śladach przecierania wiechciem.

Struktura narzędziowa materiału wskazuje na niejednolity jego charakter. Wystąpiły tu bowiem śladowo elementy typowe dla społeczności schyłkowopaleolitycznych - przede wszystkim liściaki i dwupiętniki. Zdecydowaną większość inwentarza krzemienego należy odnieść do osadnictwa wczesnomezolitycznego. Wskazują na to obecne w inwentarzu zbrojniki, wśród których zwracają uwagę smukłe półksiężycy i trójkąty rozwartokątne, uważane powszechnie za jedne z wyznaczników

Ryc. 1. Wólka Wytycka, stan. 50.

kultury komornickiej. Prawdopodobnie ich uzupełnieniem są występujące wśród narzędzi skrobacze i rylcowce (ryc. 1: 11), a także liczne rdzenie. Pozostała grupa narzędzi - drapacze, rylce, wiertniki, przekłuwacz i ciosak (ryc. 1: 17) - stanowią formy interkulturowe występujące zarówno w paleolicie schyłkowym, jak i we wczesnym mezolicie.

Trapezy i skrobacze wskazują na późną fazę kultury komornickiej i datują ten inwentarz na okres wczesnoatlantycki. Cały materiał mezolityczny, wraz z charak-

trystycznym trapezem typu Luta nawiązuje do najdalej wysuniętego na wschód na terenie Polski stanowiska kultury komornickiej - Luta k. Włodawy (H. Więckowska 1975 s. 365-367).

Występująca w materiale nieliczna i mało charakterystyczna ceramika wskazuje na śladową penetrację tego stanowiska w epoce brązu przez społeczności kultury strzyżowskiej (2 fragm., wylew z odciskiem sznura na obu powierzchniach oraz ze śladami przecierania) oraz z kulturą łużycką (pozostałe fragmenty).

LITERATURA

Mazurek T., Mazurek W.

1997a Wyniki badań wykopaliskowych w Wytyczynie, stan. 5 i nadzorów archeologicznych na stanowiskach wokół Jeziora Wytyckiego w woj. chełmskim, APŚ, t. 2, s. 86-94.

Mazurek T., Mazurek W.

1997b Wyniki nadzorów archeologicznych na stanowiskach wokół Jeziora Wytyckiego w gminie Urszulin, województwo chełmskie, Zeszyty Muzealne, t. 4, Włodawa, s. 96-100.

Więckowska H.

1975 Społeczności łowiecko-rybackie wczesnego holocenu, PZ Pol., t. 1, s.339-438.

DOROTA TYMCZAK

RESCUE EXCAVATIONS AT SITE 50 IN WÓLKA WYTYCKA, CHELM VOIVODSHIP

In 1997, 30 sq. m were excavated at site 50 in Wólka Wytycka which is situated on a sandy promontory at the Wytyckie Lake. The materials obtained from this site consist mainly of flint implements and negligible number of ceramics. The materials were dispersed, reaching up to 80 cm below ground level.

The site was inhabited in three stages. The oldest artefacts are represented by a few double platform cores and single tanged points (Masovian, Ahrensburg, and Lyngby). They are connected with the penetration of this part of Polesie by culturally unidentified people from the upper Palaeolithic, the oldest Dryas or the Preboreal period.

The majority of the flint inventory should be related to early Mesolithic settlement. Its characteristic features are documented most of all by individual microliths: a crescent, backed pieces, triangles, truncated pieces, micro-burins as well as trapezes. The presence of the latter links the site to a late phase in the Komornica culture of the early Atlantic period.

Apart from one fragment of ceramics, which is typical of the Strzyżów culture, the few badly preserved and hardly characteristic potsherds should probably be assigned to the Lusatian culture.

Katedra Archeologii UMCS w Lublinie